

NIÐURSTÖÐUSKJAL

Áform um lagabreytingar vegna stuðnings stjórnvalda við gerð kjarasamninga voru birt til umsagnar í samráðsgátt stjórnvalda á vefnum Ísland.is í júlí 2019 (mál nr. 178/2019) og bárust 18 umsagnir. Áformin eru þrjú, 1) drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, 2) áform um lagabreytingar vegna jöfnunar lífeyrisréttinda og 3) áform um stuðning við öflun íbúðarhúsnæðis.

1. Drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001.

Að mati Alþýðusambands Íslands (ASÍ) er útfærsla á viðmiðun verðtryggingar við vísitölu neysluverðs án húsnæðis (VNVÁH) í samræmi við yfirlýsingu stjórnvalda vegna lífskjarasamninga. ASÍ telur hins vegar að undanþágur frá banni við verðtryggðum jafngreiðslulánum til lengri tíma en 25 ára séu óásættanlegar og krefst þess að þær verði allar felldar brott. Þar sem úrræði fyrir fyrstu kaupendur verði eflað samkvæmt yfirlýsingu stjórnvalda vegna lífskjarasamninga sé ekki þörf á því að ungt fólk og tekjulágir verði undanþegnir banni við verðtryggðum jafngreiðslulánum til lengri tíma en 25 ára. Sambærileg sjónarmið koma fram í umsögn Stefáns Ólafssonar prófessors og ráðgjafa verkalýðsfélagsins Eflingar.

Samtök atvinnulífsins styðja þau áform sem felast í frumvarpsdrögum. Í umsögn sinni halda þau til haga atriðum sem þau segjast hafa lýst yfir í samtölum við stjórnvöld og forystufólk viðsemjenda sinna í aðdraganda undirritunar lífskjarasamninga, þ.e. að fjölgun valkosta sé betri en fækkun, að áhætta geti aukist ef verðtrygging miðist við verðbólgu án húsnæðisliðar, og að viðkvæmstu hóparnir (ungt fólk og tekjulágir) megi samkvæmt frumvarpsdrögum áfram taka þau lán þar sem eignamyndun er hægust, þ.e. verðtryggð jafngreiðslulán til lengri tíma en 25 ára.

Önnur helstu sjónarmið og röksemdir umsagnaraðila:

- Bent var á ýmsa efnahagslega ókosti breytinganna, svo sem að greiðslubyrði verðtryggðra lána kunni að verða sveiflukenndari og að hækkun á lægstu greiðslubyrði íbúðalána kunni að leiða til lækkunar íbúðaverðs.
- Breytingar sem boðaðar eru í frumvarpsdrögum geti haft þær ófyrirséðu hliðarafleiðingar að hlutdeild óverðtryggðra lána minnki. Margir lántakar kjósi að taka blandað lán (óverðtryggt og verðtryggt) og hækki greiðslubyrði verðtryggðra lánsins geti lántakar litið svo á að þeir hafi ekki lengur efni á að taka jafn hátt óverðtryggt lán.
- Sá frestur sem fjármálafyrirtækjum er gefinn (1. júlí 2020) til að laga sig að breytingum á viðmiðunarvísitölu verðtryggingar í lánssamningum til neytenda sé of stuttur.
- Skoða þurfi hvort breytingarnar leiði til hindrana vegna endurfjármögnunar lána og dragi þannig úr samkeppni á lánamarkaði.
- Nokkrum umsagnaraðilum þykir felast í því mótsögn að rökstyðja þessar breytingar þannig að með þeim sé áhætta á íbúðalánamarkaði minnkuð en gera á sama tíma undanþágu vegna viðkvæmstu hópanna, þ.e. ungs fólks og tekjulágra einstaklinga.
- Undanþágur frá banni við verðtryggðum jafngreiðslulánum til lengri tíma en 25 ára séu svo víðtækar að þær kunni að fela í sér brot á jafnræðisreglu stjórnarskrár.
- Varðandi bann við verðtryggðum jafngreiðslulánum til 40 ára er því velt upp hvort það sé ásættanleg nálgun að sleppa undanþágum vegna aldurs og tekna en einskorða heimild við svo löng lán þess í stað við tiltekna hámarksveðsetningu, t.d. 50%. Það sem upp á vantar geti kaupendur fjármagnað með öðrum hætti, t.d. óverðtryggðu láni eða 25 ára verðtryggðu láni.

Með hliðsjón af yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar um markviss skref til afnáms verðtryggingar frá 3. apríl 2019, sem er liður í aðgerðum ríkisstjórnarinnar til stuðnings lífskjarasamningum aðila vinnumarkaðarins, þar sem m.a. kemur fram að ríkisstjórnin og aðilar vinnumarkaðarins séu sammála um mikilvægi þess að draga úr vægi verðtryggingar, var ekki talið svigrúm til að bregðast við framkomnum tillögum að breytingum á frumvarpinu.

2.-3. Áform um lagabreytingar vegna jöfnunar lífeyrisréttinda og áform um stuðning við öflun íbúðarhúsnæðis.

Í nokkrum umsagnanna er vísað til þess að verið sé að hækka lágmarksiðgjald til lífeyrissjóða um 29% til að jafna lífeyrisréttindi. Óskað er eftir umfjöllun í frumvarpinu um hækkun á áætluð eftirlaun einstaklinga og áhrif á hagkerfið í heild. Auk þess að fram fari hagrænt mat á stækkun lífeyriskerfisins og þróun fjárfestingarþarfa ásamt líklegum áhrifum á hagkerfið.

Viðskiptaráðs Íslands telur jákvætt að jafna lífeyrisréttindi á milli launþega en að varhugavert sé hversu launatengd gjöld hafa hækkað mikið frá árinu 2000, eða um 60%. Þá séu iðgjöld í lífeyrissjóð, að meðtalinni viðbótartryggingarvernd, orðin 19,5% af iðgjaldsstofni. Ráðið vill að leita verði leiða til að landsmenn hafi aukið val og frelsi yfir sparnaði sínum.

Í umsögn Samtaka atvinnulífsins er bent á að rökin fyrir hækkuninni séu að allir launþegar taki sambærilegan þátt í uppbyggingu samtryggingaréttinda lífeyriskerfisins og standi í sömu sporum gagnvart tekjutengdum réttindum til ellilífeyris Tryggingastofnunar ríkisins. Þá er í umsögnum Samtaka atvinnulífsins og Samtaka fyrirtækja í sjávarútvegi vakin athygli á að sjómenn hafi ekki enn samið um hækkun lágmarksiðgjalds til lífeyrissjóða og bent á að sjómenn séu með sérstakt launakerfi, svokallað hlutaskiptakerfi. Taka verði tillit til þessa við tillögu að lagasetningu en kjarasamningar sjómanna renni út á síðasta ársfjórðungi ársins 2019.

Almennt eru umsagnaraðilar hlynntir áformum stjórnvalda um að heimila ráðstöfun tilgreindrar séreignar til kaupa á fyrsta íbúðarhúsnæði. Þó er á það bent í umsögn Viðskiptaráðs Íslands að kaupendur fyrsta íbúðarhúsnæðis hafi aldrei verið fleiri og því álitamál hvort verið sé að leysa vanda sem ekki er enn til staðar. Fram kemur að stuðningur stjórnvalda hækki fyrst og fremst húsnæðisverð til skamms tíma og auki sveiflur til lengri tíma.

Frumvarpsdrög sem byggir á áformunum voru birt í samráðsgátt stjórnvalda á vefnum Ísland.is í nóvember 2019 ([mál nr. 291/2019](#)).